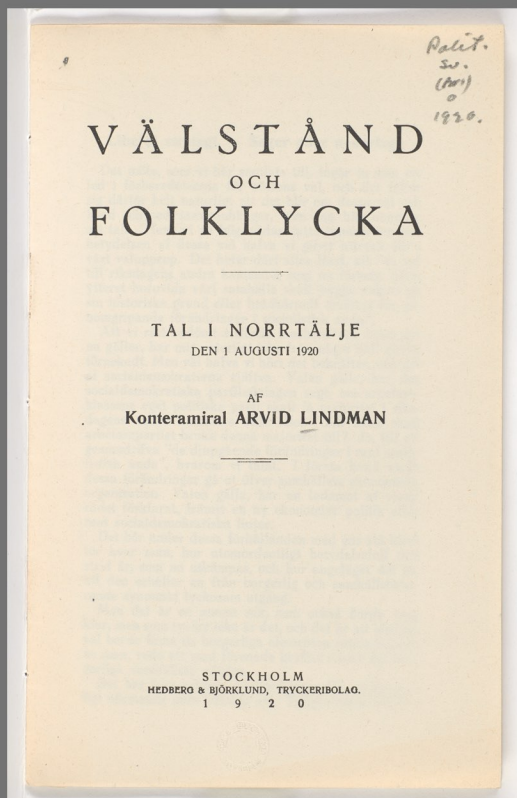

Lindman, Arvid

Välstånd och folklycka :

Tryck // / 53 E a Br. 1920

Tillkomstår 1920

Digitaliserad år 2021

National Library
of Sweden

Palit.
Sv.
(Arv)
o
1920.

V Ä L S T Å N D
O C H
F O L K L Y C K A

TAL I NORRTÄLJE
DEN 1 AUGUSTI 1920

A F
Konteramiral ARVID LINDMAN

STOCKHOLM
HEDBERG & BJÖRKLUND, TRYCKERIBOLAG.
1 9 2 0

VÄLSTÅND
OCH
FOLKLYSKA

TAL I NORRTÄLJE
DEN 1 AUGUSTI 1920

Konferenschef ARVID LINDMAN

STOCKHOLM
HEDBERG & BÖRKLIN, TRYCKERIBOLAG
1 2 0

Liberal strategi. — Seger eller nederlag.

Det möte, som vi här samlats till, ingår ju som ett led i förberedelserna för höstens val, och det faller sig därför helt naturligt att det blir om dessa val och hvad därmed sammanhänger, som jag här kommer att tala. Huru vi på högernsida fatta innebörden och betydelsen af dessa val hafva vi gifvit uttryck för i vårt valupprop. Det heter däri allra först, att "de val till riksdagens andra kammare, som nu förestå, gälla ytterst huruvida vårt samhälle skall bygga vidare på sin historiska grund eller brädsörtadt utsättas för genomgripande förändringar i socialistisk anda".

Att vi rätt bedömt stridens innebörd och hvad det nu gäller, har mig veterligt icke från något håll blifvit förnekadt. Men väl hafva vi hört det bekräftas, och det af socialdemokraterna själfva. Valen gälla, har den socialdemokratiska partiledningen sagt, om arbetareklassens eget politiska parti skall få majoritet i riksdagens andra kammare eller icke. Och hvad skall arbetarepartiet bruka denna majoritet till? Jo, till att genomdrifva "de djupgående förändringar i rent socialistisk anda", hvarom vi talat. I första hand skola dessa förändringar gå ut öfver samhällets ekonomiska organisation. Valen gälla, har en ledamot af statsrådet förklaradt, främst en ny ekonomisk politik efter rent socialdemokratiska linjer.

Det bör under dessa förhållanden med ens stå klart för hvar man, hur utomordentligt betydelsefull den strid är, som nu utkämpas, och hur angeläget det är, att den erhåller en från borgerlig och samhällsbevarande synpunkt lyckosam utgång.

Men det är en annan sak, som också *borde* vara klar, men som tyvärr icke är det, och det är att höstens val *borde* finna de borgerliga elementen samlade, som en man, redo att med förenade krafter värna det borgerliga samhällets värden.

Det har icke saknats uppfordringar till ett borgerligt närmande inför höstens val. Tidigt i våras riktade

vår organisations riksstämman i stark och förpliktande känsla af lägets allvar en uppfordran till högerns förbund och föreningar landet rundt, att med åsidosättande af mindre skiljaktigheter och personfrågor samverka med andra sammanslutningar af samhällsbevarande åskådning. Att denna vädjan icke förklingat ohörd därom vittna de framställningar till öfriga borgerliga grupper om gemensam partibeteckning — något annat har ju aldrig varit ifrågasatt — som så godt som hela landet öfver gjorts af de moderata läns- och valkretsförbunden. Med hvilket resultat äro vi nu i stånd att bedöma. Endast i undantagsfall synes öfverenskommelse om gemensam partibeteckning ha blifvit träffad och hittills så godt som endast mellan högern och de politiska bondeorganisationerna. Liberalerna däremot hafva icke velat, och det ehuru de framför andra bort känna sig förpliktade att stödja samlings tanken, då det är de som genom sin undfallenhet för socialdemokraterna vållat att vi råkat i det närvarande kritiska läget. Ingen har större anledning än de att nu hjälpa till att leda utvecklingen in i sunda fåror. Deras ledare har väl förklarat, att de utredningar om industriell demokrati och socialisering, som regeringen satt i gång, "draga upp den första och den största af de nya skiljelinjerna i vårt nuvarande politiska läge" och att "det frisinna partiet i dessa frågor kommer att gå emot den socialdemokratiska politiken". Men taga konsekvenserna häraf och resolut ställa sig på samma sida om skiljelinjen som öfriga borgerliga vill han icke. Han vill icke ge sig in i en "samling", som på så många andra punkter strider mot de skilda uppfattningarna. Är då icke det som i denna stund borde *ena* de borgerliga vida förmer än det som fortfarande *skiljer* dem? Finns det öfver hufvud taget något angelägnare just nu än att slå tillbaka klassväldeplanerna och förhindra de omogna och vådliga socialiseringsexperimenten? Och beror det icke af valutgången huruvida detta skall lyckas eller icke? Herr Edéns tal om att "marschera åtskils och strida gemensamt" är i detta sammanhang en banal fras och ingenting annat. Den afgörande striden utkämpas numera icke i riksdagen utan vid valurnorna, och hvad det hänger på är ju om de borgerliga skola komma fram till den striden

i kampdugligt skick. Det är förutsättningen för att öfver hufvud taget kunna leverera en drabbning, som kan gå förlorad genom att de borgerliga marschera åtskils. Herr Edéns strategi leder icke till segrerns Narva utan till nederlagets Poltava.

Den liberale ledaren har äfven ett annat skäl för sin afvisande hållning — de obotfärdiges förhinder äro mångahanda. Borgerlig samling skulle rent af gagna socialdemokraterna genom att ge de socialdemokratiska taktikerna tillfälle att framställa sig som framstegsarbetets enda bärare mot en "reaktionär" borgerlig koalition. Nå, än sedan? Fruktar man för affall bland sina egna på grund af slik ovederhäftig agitation? Ute i landet har verkligen på något håll uttalats farhågor i den riktningen. Partiets radikalare element skulle öfvergå till socialdemokraterna hellre än att stödja en klart samhällsbevarande politik. Står det verkligen så illa till, så är det sorgligt. Med sådana trupper vinner man inga segrar. Det är emellertid intressant att konstatera hur rädd man är för att mista dessa som stå ytterst på vänstra flygeln. Någon motsvarande månhet om dem på högra flygeln har aldrig kunnat förmärkas. I hvarje fall har den icke afhållit partiet från att år från år och krets efter krets idka den mest fruktbärande samverkan med partiet till vänster om sig, en samverkan som till sist sträckte sig ända in i konseljen. Sitter icke i denna krets en af de socialdemokratiska Andra-kammarledamöterna på liberala röster och var icke hans inval 1917 resultatet af ett formligt aftal mellan de båda vänsterpartierna? Den gången hyste liberalerna tydligen inga samvetsbetänkligheter mot att samarbeta med andra. Är det bara de på vänsterkanten som reagera mot beblandelse med andra partier? Eller behöfver man icke taga hänsyn till några andra än dem till vänster? Det ser nästan så ut. Regeringspartiet tvingas af oroselementen till vänster om sig att ge sig allt längre och längre ut på de socialistiska samhällsexperimentens gungfly. Hr Edén törs icke för de socialdemokratiska taktikerna och för de radikala elementen inom eget läger intaga en klart borgerlig hållning. På det sättet blir det ju hela tiden svansen som styr.

Det framgår af hvad jag nu tillätit mig framhålla

hvad som djupast sedt är den pågående valstridens innebörd, men ock att intet parti mer än högern förstått att för egen del taga konsekvenserna däraf. Rättvisligen skall erkännas, att i en och annan krets medlemmarna af bondeorganisationerna visat sig bättre än sina resp. förbunds ledningar förstå och behjärta det allvarliga lägets kraf. Så är ju ex. i denna krets förhållandet med medlemmarna af Jordbrukarnas Riks-förbund. Det är med synnerlig tillfredsställelse vi konstatera hvarje yttring af förståelse för hvad tiden kräfver. Hvad som nu är undantag borde ha varit regel. Men de båda förbundens ledningar synas skatta skenet af politisk själfständighet högre än de värden i det bestående samhället, som det gäller för de borgerliga att skydda. För dem som vilja bespara samhället de djupgående omhvälfningar, som skulle bli följden af en rent socialistisk politik, gäller det under dessa förhållanden att inför de nu förestående valen ställa sig beslutsamt på den högra sidan i svensk politik.

Ministrarna i talarstolen. — Motsägelser och inkonsekvenser.

Medan de borgerliga elementen försvaga sina styrkor genom inre splittring, förstärka socialdemokraterna sina genom en energisk och målmedveten agitation, framför allt inriktad på att vinna jordbrukets arbetare för socialismen. Dessa "underklassens efterblifna element", som partisekreterare Möller kallar dem, utsättas nu för samma bearbetning, som man tidigare låtit öfvergå industriens arbetare, i afsikt att resa upp dem mot den öfriga jordbruksbefolkningen, med hvilken den dock har alla intressen gemensamma. Vinner socialdemokratien jordbrukets arbetare — drängar, torpare och andra — då äger den — så har man räknat ut det — i industriarbetare, trafikpersonal och landtarbetare ett fundament tillräckligt bredt och stabilt att bygga upp en politisk majoritetsställning på.

Till den ändan hållas hvarje vecka stora ministeriella anföranden, där partiets program i jordfrågan utlägges. Den som senast haft sig detta värf anförtrödt

är konsultativa statsrådet *Linder*. Dennes föredrag förra söndagen i Åhus påkallar med nödvändighet några randanmärkningar.

Dessa hänföra sig till en början till talarens ytterst avancerade ståndpunkt i äganderätsfrågan. Medan jordbruksministern, som samma dag talade i Asker, tog ganska försiktigt på socialiseringsfrågan och förklarade afsikten med socialiseringsutredningen vara att undersöka "om, i hvilken utsträckning och under hvilka former det kan befinnas lämpligt att öfverföra i samhällets ägo och för samhällets drift utnyttja våra naturtillgångar", så förklarar statsrådet *Linder* i Åhus att "endast staten borde vara rätter ägare till vårt lands naturtillgångar och produktionsmedel. I hvad mån staten ville dela med sig åt enskilda, åt samhällen etc., vore en lämplighetsfråga för det särskilda fallet." Alltså: medan det för jordbruksministern är en lämplighetsfråga hur pass mycket staten bör öfvertaga från de enskilda, är det för statsrådet *Linder* en lämplighetsfråga hur pass mycket staten skall låta den enskilde behålla. Hvilkendera skall man nu tro? Den som håller sig närmast programmets ordalydelse är onekligen statsrådet *Linder*. Men bokstafven dödar, heter det, och det är just hvad hr *Linders* bokstafsträldom under den socialistiska dogmen gör. Äfven i andra afseenden är statsrådet *Linder* den af de talande ministrarna, som går till de största ytterligheterna. I sin kritik af jordfördelningen t. ex. och af egendomsfördelningen öfver hufvud taget gör han sig skyldig till uppenbara och oförlåtliga öfverdrifter. Inte kan man i vårt land med fog tala om "jordanhopningen på några få enskildas händer" såsom en öfverhängande fara! När enligt 1917 års arealinventeringar antalet jordbruk med öfver 10 har jord icke uppgår till 1/4 af hela antalet brukningsdelar och jordbruken öfver 50 har icke till fullt 2 procent. Det lär i själfva verket finnas få länder, där jordens fördelning på små brukningsdelar är genomförd i så stor utsträckning som i Sverige. Och nog ligger det väl icke så liten öfverdrift i att säga i fråga om egendomsfördelningen i gemen, att "i verkligheten ligger nog på det hela taget samma afgrund som förr befast emellan rikedom och fattigdomen i samhället". Det är dock icke mer än

några veckor sedan ett annat statsråd, excellensen Palmstierna, i ett föredrag på Skansen i Stockholm inför de hemmavarande svensk-amerikanerna utgöt sig i loford öfver de senaste årtiondenas svenska utveckling på *alla* områden och synnerligast på de ekonomiska, hvilken — som han själf uttryckte det — gaf honom "en förnimmelse af berättigad stolthet öfver att vara svensk". — Ja, så olika kan samma sak te sig, beroende på om man talar till landtarbetare i Åhus eller till svensk-amerikaner på Skansen! De som nu äro gamla och kunna blicka tillbaka på ett helt lifs erfarenheter, de äro i stånd att efter egna iakttagelser och upplevelser bedöma vilkendera af ministrarna som lämnat den riktigare bilden af de gångna årens ekonomiska utveckling i vårt land. Visst har det väl gått framåt här i landet under en mansålder, nog har väl klyftan emellan rikedom och fattigdom utjämnats och välståndet blifvit allmännare, nog är det väl nu för tiden bra mycket lättare för en skötsam karl att bryta sig en bana och skapa sig en ställning än hvad det var för en mansålder sedan. Det kan ingen förneka som vill vara rättvis. Och förklaringen till att det gått framåt, som det gjort, ligger i den ökade företagsamheten, den rikligare kapitalplaceringen och de förbättrade tekniska hjälpmedlen, som tillsammans möjliggjort ett bättre utnyttjande af våra naturliga hjälpkällor. Med andra ord: det är på den gamla produktionsordningens grund som den utveckling försiggått, hvilken skänker excellensen Palmstierna en förnimmelse af berättigad stolthet öfver att vara svensk — samma produktionsordning som socialdemokraterna nu begära valmännens bistånd till att afskaffa.

Ett program i socialiseringsfrågan.

Och hvad skall man sätta i stället för den gamla produktionsordningen? Ja, det skola de pågående stora utredningarna klarlägga. Det har man sålunda ännu icke fullt klart för sig. T. o. m. regeringsledamöterna äro sinsemellan af olika mening om den saken att döma af de uttalanden jag nyss berörde.

Så mycket synes emellertid vara klart, att producen-

ter och företagare komma att sitta mycket trångt under de nya förhållandena, äfven om och i den mån de bibehållas vid sin äganderätt. Denna blir i själfva verket ett sken af äganderätt och ingenting annat.

I afvaktan på att de igångsatta utredningarna skola gifva riktlinjerna för socialiseringsprocessens genomförande i vårt land har det socialdemokratiska partiförlaget som ett led i upplysningsarbetet för höstens val gifvit ut en öfversättning af den framstående österrikiska socialisten Otto Bauers programskrift "Vägen till socialismen", hvilken kan sägas utgöra en handbok i socialisering. Förlaget gör visserligen den reservationen, att framställningen i många afseenden är fotad på österrikiska förhållanden, men den äger — säges det — i fråga om sina allmänna och principiella uttalanden tillämpning öfverallt där socialistisk politik föres och förlaget har för den skull ansett den af sådant värde som upplysningsskrift i praktisk socialism att det velat ge ut den för spridning i massupplaga. Medan vi vänta på att hrr Sandler och Möller skola få sin egen lilla utredning färdig, torde vi sålunda kunna hålla oss till herr Bauers, och vi hafva så mycket större anledning att göra det, som våra egna socialiseringsiffrare visat sig starkt påverkade af de Bauerska spekulationerna.

Det finns i hr Bauers broschyr ett kapitel som är af alldeles särskildt intresse med hänsyn till det sätt hvarpå våra socialdemokrater lagt valrörelsen, och det är det kapitel som har till öfverskrift "Socialiseringen af bondehushållningen".

Äfven hr Bauer börjar med att draga upp en skiljelinje mellan stora och små jordbruk — alldeles som våra svenska socialdemokrater göra. De små jordbruken kallar han "arbetsegendom", de stora "utsugningsegendom". De stora jordbruken skola socialiseras, böndernas jord skall förbli deras privategendom.

Nå, så långt är ju allt ganska godt, tänker kanske någon. Men vänta lite, det är inte färdigt än på länge. Ty nu kommer det. Om böndernas hushållning alltjämt måste grundas på privategendom till jorden, så skall dock äfven den underställas samhällets planmässiga verksamhet, ställas i hela folkets tjänst. Därför måste den socialistiska agrarpolitiken framför allt

taga sikte på att lära bönderna att göra det möjligt för dem att afvinna jorden en långt högre afkastning än de hittills förmått.

Jag kan inte neka till att jag är ganska nyfiken på att få se hur det kommer att aflöpa, när den socialistiska agrarpolitiken här i Sverige skall lära jordbrukarna i Roslagen och annorstädes att afvinna jorden denna större afkastning! Författaren vet hur det skall gå till han. Staten måste upprätta särskilda myndigheter med uppgift att visa bönderna vägen till rationell förvaltning af jorden. I hvarje distrikt upprättas en agrardistriktsmyndighet. Den skall ha vid sin sida ett *råd*, valdt af bondebefolkningen inom distriktet. Agrarmyndigheterna skola leda bönderna till bättre förvaltning af deras jord. Men med rådets instämmande skall denna myndighet äfven kunna utfärda *tvångsföreskrifter* rörande jordens fördelning på de enskilda kulturformerna, ur-valet af utsädet, användandet af konstgödseln, rörande såningsföljden vid växelbruk, urvalet af afvelsdjur, rörande inrättandet af stall, utfodringen, mjölkbehandlingen etc.

Ja, så står där verkligen. Är det inte som såge vi hela kristidsbyråkratien lifslevande för oss, när vi läsa detta framtidsprogram. F. H. K., lifsmedelsstyrelser och odlingsråd, lifsmedelsfiskaler och potatisinspektörer. Och är det inte som vi hörde hr Thorsson — den nuvarande handelsministern — stå på dyrtidskongressen och dekretera att det skall skrivas in i lagen hur stor areal jordbrukaren skall beså med höstsäd. Det är kristidsförvaltningen och kristidshushållningen som gå igen med alla sina inventeringar och inspektioner, med alla sina förordningar och strafflagsparagrafer, med ofrihet och tvång för den enskilde och olustens mara ridande folk och alla stånd och klasser.

Men, låtom oss återvända till hr Bauers program och se hvad det ytterligare har i beredskap för de självägande jordbrukarna!

Agrarmyndigheternas befogenhet är icke slut med hvad som nyss sades. De skola äga makt att med rådets instämmande tvinga bönderna till inträde i landbrukskooperationerna. Bönderna och *arrendatorerna* — arrendatorerna också! — förpliktas att bilda föreningar för spannmålsafsättning och att öfverlämna sin

spannmål till dessa i den mån de önska sälja. Dessa föreningar skola sälja spannmålen till statens försäljningskontor. Dessa ledas af ett förvaltningsråd, af hvars medlemmar nationalförsamlingen, landbruksföreningarna och konsumtionsföreningarna tillsätta hvar sin tredjedel. Förvaltningsrådet fastställer det pris till hvilket det öfvertar spannmålen. Detta pris sättes oberoende af världsmarknadspriset och så att småbönderna och deras arbetande fameljemedlemmar tillförsäkras en anständig arbetslön. På liknande sätt kommer äfven den privata handeln med nötkreatur, mjölk och andra landtmannaprodukter att kunna bringas ur världen.

Genom att socialisera hypoteksbankerna sätter sig staten slutligen i stånd att afskaffa hypoteken och ersätta dem med en jordränta, som skall revideras hvar tionde år allt efter växlingarna i prisen och i jordens afkastning. Därigenom får staten också möjlighet att lätta trycket på konsumenterna i städerna. Blir hypoteksräntan ersatt med en af staten fastställd jordränta, så kan staten väsentligt sänka prisen på landtmannaprodukterna, om den blott samtidigt håller jordräntan nere i motsvarande grad. — Det hör till pjäsen att den rike bonden skall betala en jordränta som blir *högre* än de hypoteksräntor han nu måste betala, medan den fattige jordbrukaren slipper undan med *lägre* belopp. Hr Bauer kan vara lugn. Det blir säkert inte något öfverflöd på rika jordbrukare i hans nya samhälle.

Nu är den österrikiske socialisten och regeringsmedlemmen färdig med sitt program: "På detta sätt socialiserar samhället jordbruket". Det låter som hån eller bitande själfironi när han efter detta har mod att tillägga, att "jordbruket kommer *alltså* (!) att socialiseras utan att privategendomen till jord upphävas". Hvad vilja Roslagens jordbrukare ge för den sorts äganderätt som återstår, sedan staten tillägnat sig makten öfver produktion, varudistribution och prissättning och därtill lagt på jorden en årlig afgäld i form af jordränta som staten själf bestämmer. Man skall ha bra lite sinne för ordens valör för att kunna kalla detta för äganderätt. Till sist lofar författaren att staten skall reglera böndernas inkomstnivå, så att bonden icke suger ut staten ej heller staten bonden.

Det första tror jag, det senare vill jag gärna se för att tro.

Jag tror att vi lite tills mans hafva anledning vara minister Bauer och hans svenske förläggare och meningsfränder tacksamma för att de låtit oss kasta en blick genom förlåten till det lycksalighetens rike i ekonomiskt hänseende, som socialdemokraterna hafva i beredskap åt Sveriges arbetande folk. En annan sak är, om man verkligen befordrar socialiserings-tankens utbredning genom att ge ut sådana böcker. Inte är det väl möjligt, att kloka och betänksamma karlar, som våra torpare och jordbruksarbetare i allmänhet äro, skola vilja vara med om att för det svenska jordbrukets del vilja tillämpa ett sådant program som det jag nu i korthet redogjort för. Att det skulle skapa fullkomligt olidliga förhållanden icke blott för jordens brukare och s. k. ägare utan för alla som ha sin sysselsättning vid och utkomst af jorden, ligger i öppen dag. Någon af ministrarna — jag tror det var försvarsministern — har förebrått mig att jag inte läser den socialistiska litteraturen i socialiseringsfrågan. Jag får säga, att ger partiet ut många sådana skrifter i socialiseringsfrågan, som den här, så skulle jag i hr försvarsministerns ställe vara mest belåten med att de stannade inom en mycket trång krets af utvalda och vänner.

Teoretiska spekulationer eller praktiskt reformarbete?

Det skulle icke förvåna mig, om mina åhörare började tycka att jag ägnar den österrikiska socialdemokratens spekulationer en uppmärksamhet som icke står i rimligt förhållande till deras verkliga värde. Må så vara. Det är dock att märka att samma ekonomiska system i stort sedt är på allvar ifrågasatt till införande också hos oss. Behöfver jag påminna om förlagets försäkran i förordet till boken, att denna i fråga om sina allmänna och principiella uttalanden äger tillämpning öfverallt, där socialistisk politik föres — och meningen är ju att här skall föras socialistisk politik efter detta. Det kan därför icke skada,

menar jag, att gå systemet en smula in på lifvet och se hvad det går för och duger till. Är det nu någon som tror, att det är på socialiseringens väg, som jordbruket göres till "landets hufvudnäring i verklig mening", som jordbruksministern uttrycker det, elller att socialiseringen öfver hufvud taget är vägen att bereda ökad välstånd åt vårt folk? Jag tror det icke. Vill man göra verklighet af talet om att bekämpa fattigdomen och öka välståndet, då måste man lämna skrifbordspekulationernas luftiga stråt och hålla sig till verklighetens fasta mark.

Det parti jag tillhör har också ett ekonomiskt program. Det är icke så mångordigt som socialdemokraternas och kanske inte lika vackert. Men det är i gengäld pröfvadt i verkligheten och har visat sig väl bestå profvet.

Ställ exempelvis mot de teoretiska spekulationerna i regeringsprogrammet de praktiska uppslag till näringslifvets fromma, som framförts i motioner af högerpartiet i Andra kammaren och döm sedan hvilkendera politiken som är den mest fruktbringande!

Där finns t. ex. bland årets motioner — jag håller mig nu uteslutande till dem — en om *anordnande af fasta försöksgårdar för jordbruket*. Vi ha föreslagit att det skulle anordnas en 8 à 10 sådana gårdar till att börja med för att sedermera komma fram till en 20 eller 25 stycken, alltså ungefär lika många som länens antal. Meningen med dessa försöksgårdar framgår af namnet. De afse en utbyggnad af den statliga och statsunderstödda försöksverksamheten på jordbrukets område. Jordbruket i stort kan ju inte få bli ett experimentalfält, där nya maskiner och redskap, nya arbetsmetoder, gödselmedel, sädessorter, kreatursraser etc. ständigt pröfvas. Det måste kunna lita till en tidsenlig och effektiv offentlig försöksverksamhet och att det, när något nytt framkommer, får del däraf, om detta nya vid ingående pröfning visar sig innebära ett verkligt framsteg eller en påtagbar fördel. Just nu synes oss tidpunkten vara inne att väsentligt utbygga den redan befintliga försöksverksamheten, särskildt hvad det rena jordbruket angår, och vi hysa den bestämda uppfattningen att frågans lösning ligger

i upprättandet af ett nät af fasta försöksåtgärder rundt om i landet.

Vi hade tänkt oss att större kulturtekniska frågor såsom rörande täckdikning, bevattning etc. skulle upptagas till noggrann pröfning å tre å fyra därtill lämpade försöksgårdar, hvilka skulle blifva verkliga kulturtekniska försöksstationer. Företrädesvis å vissa gårdar torde äfven sådana mera kräfvande försök som om olika växtföljder och liknande böra anordnas. Å alla gårdarna skulle förekomma försök angående olika jordbearbetnings- samt bärggnings- och skörde-metoder samt i samband därmed allt hvad maskiner och redskap för jordbrukets behof angår, vidare beträffande olika sädessorter, rotfruktssorter, vallväxter, m. m. beträffande olika gödslingar och gödselmedel, beträffande ogräsens skadeverkningar och medlen däremot, beträffande betesvallanläggningar, betesförbättringar och hagmarksskötsel o. s. v. Om allt detta begärde vi nu en utredning, och riksdagen beslöt i öfverensstämmelse härmed. Vål genomfördt tro vi att systemet skall få den allra största betydelse för vårt lands jordbruk. Såsom demonstrationsgårdar och samlingspunkter för vederbörande orters jordbrukstekniska och ekonomiska intressen böra dessa försöksgårdar kunna blifva härdar för allt det intensiva utvecklingsarbete, som nu måste vara lösen på landt-hushållningens område.

Jag går vidare och kommer till en motion som vi väckt och som afser fortsatt kraftigt stöd från statens sida till *täckdikningens och nyodlingens befrämjande*. Under krisåren hafva statsmakterna sett sig nödsakade att gripa till extraordinära åtgärder på dessa områden, och en särskild organisation, statens odlingskommitté, har ju bildats för ändamålet. Vi stå nu vid öfvergången till normala förhållanden igen, och det har synts oss naturligt att statsåtgärderna på ifrågavarande områden nu åter inriktas med normala förhållanden för ögonen och anförtros åt de sedvanliga jordbruksorganen. Uppenbart är emellertid att det normala efter kriget icke kan få likna det normala före kriget, utan det gäller såväl hvad beträffar täckdikningen som nyodlingen, att bedöma frågorna ur

vidare synpunkter än tillförne och vidtagna väsentligt kraftigare åtgärder till deras lösning.

Från sakkunnigt håll har man beräknat det genomsnittliga täckdigningsbehovet till 40- å 50,000 har per år. Med nuvarande arbetskostnader och materialpris torde genomsnittskostnaden icke kunna beräknas lägre än 600 kronor per har. För 40,000 har motsvarar detta en årskostnad af 24 miljoner kronor. Hvert kommer man under sådana förhållanden med de 200,000 kronor om året, som tidigare fått utlånas!

Vi hafva icke vågat ställa våra anspråk så högt som till en täckdikning af nyss angifna omfattning. Men vi hafva ifrågasatt att staten borde kunna bevilja lån upp till 500 kronor, i undantagsfall upp till 600 kronor per har och att för detta ändamål minst 5 miljoner kronor skulle göras tillgängliga för år 1921. Vi hafva vidare föreslagit gynnsamma förräntnings- och amorteringsvillkor, att lån skulle kunna beviljas upp till 80 % af de beräknade kostnaderna samt att maximilånebeloppet under vissa förhållanden skulle kunna höjas ända till 20,000 kronor.

Hvad så beträffar åtgärder för *nyodlingen* så hafva vi ifrågasatt att villkoren för erhållande af lån ur norrländska och allmänna nyodlingsfonderna skulle ändras, särskildt med hänsyn till högsta medgifna lånebelopp, som nu är 500 kronor, motsvarande högst halfva uppskattade odlingskostnaden, men äfven i fråga om andelen af kostnaden, t. ex. upp till 70 å 80 procent af denna. En ökning af dessa fonders belopp borde därför ske. Särskildt borde man taga sikte på att från dessa fonder eller möjligen från en för ändamålet upprättad särskild fond odlingslån kunde lämnas personer, som med stöd af statens egnahemslån starta nya mindre jordbruk.

Det skulle föra oss för långt att på detta sätt ingående redogöra för de återstående motionerna. Jag måste begränsa mig till att helt enkelt omnämna de viktigaste ibland dem och hvad de syfta till.

Här förekommer sålunda — jag håller mig alltjämt till årets riksdag — en motion om utredning angående *potatisodlingens och sulfitsprittillverkningens betydelse och ställning*, m. m. Här en annan som afser att påskynda arbetet med *byggande eller förbättring*

samt underhåll af fiskehamnar. Ett tjugotal högermän hafva begärt utredning rörande planmässigt ordnande af *regelbunden automobiltrafik å lämpliga sträckor inom landet,* om kraftigare åtgärder till *vägväsendets förbättring* o. s. v.

Samtliga dessa motioner innefatta ju positiva uppslag, som syfta att direkt eller indirekt upphjälpa den svenska näringsverksamheten. Men vi hafva också motioner som sysselsätta sig med de allmänna förutsättningarna för den svenska näringsverksamheten. Dit räknar jag den som jag och andra medlemmar af Landtmanna- och borgarpartiet väckt om *en djupgående undersökning af vårt skattesystem* med hänsyn till dess ekonomiska verkningar, samt de båda partimotionerna om *upphäfvande af gällande suspension af tullsatserna å animaliska jordbruksprodukter* samt om *upphäfvande eller suspension af lagen om arbetstidens begränsning.*

Dessa motioner rulla upp för oss hela det stora produktionsproblemet just nu. Som bekant har Sveriges allmänna landbrukssällskap i dagarna ingått till Kungl. Maj:t med begäran att en ingående och allsidig utredning af jordbruksnäringens utvecklingsmöjligheter och behof snarast måtte igångsättas och att det måtte klargöras hvilken uppgift jordbruket skall ha i vårt ekonomiska lif och hvilka åtgärder som från det allmännas sida böra vidtagas för att det skall kunna fylla sin uppgift på bästa sätt. Det bör enligt sällskapet mening undersökas, om icke jordbrukets produktion kan omläggas i sådan riktning, att jordbruket i högre grad än hittills kan fylla landets livsmedelsbehof och därvid i främsta rummet huruvida icke den nuvarande stora importen af brödsäd skall kunna ersättas genom ökad inhemsk produktion.

Denna framställning är förtjänt af den allra största uppmärksamhet. Hvad den syftar till är just hvad vi i vårt program kallat för "jordbrukets utveckling till ökad själf försörjning för landet". Redan 1918 motionerade vi i Andra kammaren om en sådan utredning som den nu ifrågasatta rörande livsmedelsproduktionens allmänna läggning för framtiden. Men hela denna fråga om jordbrukets utveckling till ökad själf försörjning för landet är i allra högsta grad *en eko-*

nomisk fråga, en fråga om *jordbrukets ekonomi*. För att jordbrukaren öfver hufvud taget skall *vilja* ägna sig åt nyodlingar, grundförbättringar och dylikt i erforderlig utsträckning måste han ha utsikt till lön för sin möda; för att han skall *kunna* göra det måste han ha tillgång på arbetskraft. Uppgiften löses sålunda icke med mindre jordbruket göres ekonomiskt bärigt och dess idkare bli i stånd att framgångsrikt täfla med utlandet och med andra näringar om arbetskraften. Detta i sin tur beror i mycket hög grad på hvilket skydd vi unna det och hvilka skatter vi pålägga det. Naturligtvis försvaras lösningen i allra högsta grad af en sådan lagstiftning som den om 8-timmarsdagens införande vid industrti och handtverk, som tvingar dessa näringar att draga till sig ytterligare arbetskraft samtidigt som den bereder stadsnäringarnas arbetare ökade förmåner i jämförelse med jordbrukets och äfven därigenom bidrager att påskynda utvandringen från landsbygden till städerna.

Det är min bestämda öfvertygelse, att skall jordbruket kunna förblifva landets hufvudnäring och jordbruksproduktionen utvecklas till att närmare motsvara landets själf försörjning, så måste den allra största uppmärksamhet ägnas frågan om arbetskraften vid jordbruket. Äfven denna angelägenhet hafva vi tidigare motionsledes dragit inför riksdagen. Jordbrukets ekonomiska bärighet måste tryggas, så att de som arbeta vid jorden erhålla en verkligt god ekonomisk och social ställning. Jordbruket måste återfå ett skydd för sin produktion som i effektivitet icke understiger jordbruksskyddet före kriget. Det behöfver visst icke betyda att tullsatserna skola höjas lika mycket som svarar mot penningvärdets försämring under krisåren, men det betyder att jordbrukets ekonomiska förutsättningar under inga förhållanden få blifva mindre goda än de voro före kristiden. Det måste med andra ord tillses, att det i hvarje fall icke blir *mindre lönande* att drifva lifsmedelsproduktion i Sverige än det var före kriget. Icke är väl det orimligt begärdt. Det är ett minimiprogram, som jag tycker att det borde ligga i *allas* intresse, icke minst arbetarnas, att söka få förverkligadt.

Jag har med hvad jag nu sagt velat gifva mina åhö-

rare en föreställning om högerns ekonomiska program sådant vi sökt omsätta det i praktiskt politiskt arbete. Dess grundläggande och bärande principer återfinnas i vårt principprogram. Dess första sats lyder så: "Den svenska högern ser i arbetet det enda säkra medlet att åstadkomma enskildt och allmänt väl. Den enskilde måste lära att lita till sig själf." Detta är som sagdt det yppersta och största budet. Men det finns ett annat som är detta likt: "Det allmänna skall stödja den enskilde i hans sträfvanden att genom eget arbete skapa sig en tryggad ställning."

Denna ekonomiska grunduppfattning har partiet sökt omsätta i verkligheten genom att värna enskild äganderätt och arbetets frihet, genom att befordra ett planmässigt utnyttjande af våra naturliga hjälpkällor och genom att bereda de svenska näringarna ett effektivt skydd gent emot en eljest öfvermäktig utländsk konkurrens. Vi äro öfvertygade om att en sådan praktisk politik till det allmänna välståndets höjande gagnar hela vårt folk och icke minst arbetareklassen oändligt mycket mera än de dimmiga och verklighetsfrämmande teoretiska spekulationer, som tagit sig uttryck i de pågående utredningarna om ekonomisk demokrati och socialisering af näringarna.

Välstånd och folklycka.

Äro vi öfvertygade om att vårt folks varaktiga ekonomiska väl icke kan vinnas på några andra vägar än dem jag nu antydt och som erfarenhet och förnuft i förening utstakat, så tillkommer det oss att bruka vårt inflytande såsom svenska medborgare till att efter vår förmåga främja ett ekonomiskt framstegsarbete efter dessa linjer äfven i fortsättningen. Inga ansträngningar må skys, inga uppoffringar af tid och personlig bekvämlighet äro för stora, om genom dem en sund samhällsutveckling kan tryggas, åt vårt folk. Och dock må vi akta oss för att tro, att allt är väl beställt bara därmed, att det går oss ekonomiskt väl i händer. Hvarje tid har sina stora frågor, hvilka liksom skymma bort och fördunkla alla andra. Men det är därför icke sagt, att dessa andra frågor äro betydelselösa.

Vår tids stora frågor framför andra äro just de stora ekonomiska spörsmål som vi här sysselsatt oss med. Men de äro icke de enda, fastän det är så lätt till för dem glömma bort alla andra. Det finns stora rent nationella frågor, försvarsfrågan, Ålandsfrågan och andra; det finns kulturella frågor och det finns frågor som på det allra närmaste angå vårt folks sedliga hälsa och andliga välfärd. Låt oss komma ihåg, att till bestående gagn bli de materiella värdena endast hos ett folk med själftukt och sedlig kraft. Jag tror att dessa ord i vårt valupprop äro sanna och förtjäna beaktande midt i all hvardagslivets id och äflan och under dagspolitikens strider om de materiella värdena. Det gäller för oss, menar jag, att det ena göra och det andra icke låta; att å ena sidan ärligt sträfva till att bereda vårt folk säkra inkomstmöjligheter och goda sociala villkor inom eget land, men att å andra sidan icke försumma den släktets sedliga och andliga fostran, utan hvilken lyckan i detta ords djupaste mening aldrig står att vinna. Så låtom oss då samlas för att med förenade krafter lösa den stora uppgiften:

Sveriges folk ett arbetets folk!

Sveriges folk ett lyckligt folk!
